

Motion till riksdagen 2025/26:533

av Isak From och Björn Wiechel (båda S)

Ett välfungerande system för dricksvatten och avloppsrening

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen om allmänna vattentjänster behöver ses över och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det kallas för bräddning och är en metod som många va-bolag i städerna medvetet använder för att skydda sina reningsverk från överbelastning och för att undvika att det tränger upp avloppsvatten i folks källare. Rören är för smala för att klara kraftiga regn. Därför måste man leda ut det i sjöar och åar för att skona fastigheterna.

I Stockholm görs det också för att skydda tunnelbanan från översvämning. Bräddning innebär därmed också att bajsavatten förorenar badstränder och sjöar, något som vi de senaste åren fått höra återkommande om. Förorenade källare och bajsavatten vid badstränder är effekter av ett undermåligt va-system.

Ett välfungerande system för dricksvatten och avloppsrening (va) lägger grunden för ett fungerande och hälsosamt samhälle. Dock byggdes mycket av dagens va-system på 1950- och 60-talet och behovet av att förnya va-systemen är stort runt om i landet. Utöver detta växer många städer och fler människor behöver försörjas med vatten och avlopp, och systemen behöver klimatanpassas samtidigt som nya vattenrelaterade direktiv från EU (till exempel för bättre rening och högre säkerhet) kräver förbättringar av både vattenreningsverk och avloppsreningsverk. Dock har många åtgärder skjutits på framtiden under lång tid, vilket nu riskerar att hamna i knät på nuvarande och kommande generationer som kan stå med stora upprustningsbehov, otillräcklig dricksvattenförsörjning och en storinvesteringsskuld.

Det svenska allmänna vatten- och avloppsledningsnätet är omfattande och sträcker sig över hela landet. Enligt uppgifter från Svenskt Vatten består det allmänna va-nätet idag av ungefär:

- vattenledningar: cirka 80 000 km
- avloppsledningar (inklusive spillvatten- och dagvattenledningar): cirka 100 000 km.

Det totala ledningsnätet för både vatten och avlopp i Sverige uppgår alltså till ungefär 180 000 km.

Dessa ledningar utgör ryggraden i Sveriges va-infrastruktur och är avgörande för att leverera rent dricksvatten till befolkningen samt för att transportera bort och rena avloppsvatten på ett säkert och hållbart sätt. Begreppet ”avloppsledningsnät” omfattar både spillvattenförande ledningar och dagvattenledningar.

Ansvar för de allmänna avloppssystemen ligger på den kommunala va-huvudmannen och omfattar ledningarna inom fastställda verksamhetsområden fram till förbindelsepunkten till abonnenterna. Förbindelsepunkten ligger normalt vid tomtgränsen. Innanför förbindelsepunkten ligger ansvaret på respektive fastighetsägare. Längden på serviceledningar kan grovt uppskattas till ca 20–30 % av det allmänna vatten- och avloppsledningsnätet, dvs totalt ca ett varv runt ekvatorn. Enligt rapporter från Svenskt Vatten och andra branschorganisationer uppskattas va-skulden i Sverige uppgå till ungefär 500 miljarder kronor. Detta är en grov uppskattning och varierar beroende på metod för beräkning och antaganden om tillståndet för befintlig infrastruktur.

Sveriges infrastruktur för dricksvatten och avlopp beräknas idag ha ett årligt investeringsbehov på runt 31 miljarder, också enligt siffror från Svenskt Vatten. Samtidigt ligger den årliga investeringstakten på ca 20 miljarder, vilket leder till en risk för försämrade va-system och en ökande investeringsskuld. Att skjuta upp åtgärder på vatten- och avloppsledningsnät kan bli dyrt, både ekonomiskt men även miljö- och hälsomässigt. Eftersatt underhåll kan få mycket allvarliga konsekvenser. Om avloppsvatten skulle tränga in i dricksvattnet kan sjukdomar och parasiter spridas.

En fråga som många lyft, inte minst va-bolagen själva, är att lagen om allmänna vattentjänster behöver ses över för att möjliggöra för kommuner att använda va-avgiften både för reinvesteringar och för att fondera för kommande investeringsbehov i befintliga anläggningar, något som dagens va-lagstiftning inte tillåter i tillräcklig utsträckning. Det finns i vart fall en skyldighet för samhället att bättre hantera effekterna av regn och häftiga skyfall, något som kommer att drabba oss oftare med klimatförändringar, och det kan finnas skäl att överväga att införa en möjlighet för kommuner att införa en specifik kommunal dagvattentaxa som ska finansiera arbetet med det vatten som behöver hanteras utanför systemet med dricksvatten och avlopp.

I dagsläget är ansvaret för regnvatten otydligt men många åtgärder behöver utföras genom markåtgärder, exempelvis genomsläppliga ytor, dagvattendammar och vattenmagasin utanför det ordinarie va-systemet. Regeringen bör överväga att utreda hur va-systemet ska kunna renoveras så att inte helt orimliga kostnader uppstår och samtidigt ta in de stora åtgärder som beräknas krävas för klimatanpassning och där även beredskapsåtgärder för att säkerställa dricksvattnet ingår.

Isak From (S)

Björn Wiechel (S)